

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת כי תבוא - אלול

הבאת ביכורים מעורר מידת רחמים

"ולקחת מראשית כל פרי האדמה..." (כ"ו - ב').

כתב המשך חכמה 'בפרשת בכורים נזכר י"ג פעמים שם הוי"ה, כנגד שלוש עשרה מידות של רחמים', וכתב עוד, דבפרשה של ה"ג מדות של רחמים שבפרשת כי תשא (שמות ל"ד), כתוב שם (בפסוק כ"ו) החיוב להבאת הביכורים.

ויש לבאר בזה, דהרי פעם כל עבודת האדם היתה בשדה ואדמה, החל מהחרישה והזריעה עד הקצירה ואסיפת התבואה, והיו עובדים בעמל רב ובעבודה קשה עד שגדל התבואה, וכיון שהאדם עלול לחשוב שכל הטוב בא לו מרוב עמלו ועבודתו, לכן יש מצות הבאת ביכורים, שע"ז יזכור האדם שכל הטובה מהקב"ה, וכלשון החינוך (מצוה צ"א) - 'משרשי המצוה, כדי להעלות דבר השם יתברך על ראש שמחתנו, ונזכור ונדע כי מאיתו ברוך הוא יגיעו לנו כל הברכות בעולם, על כן נצטוונו להביא למשרתי ביתו ראשית הפרי המתבשל באילנותיו, ומתוך הזכירה וקבלת מלכותו והודאתנו לפניו כי הפירות ויתר כל הטובה מאיתו יבואו, נהיה ראויין לברכה ויתברכו פירותינו'.

וע"י שהאדם מתחזק באמונה ויודע שהכל מהקב"ה, הוא זוכה לעורר רחמי שמים, ושיתנהגו עמו במדות הרחמים. ובמזמור לדוד ה' אורי וישעי, שאומרים בימים אלו, ג"כ יש י"ג פעמים שם הוי"ה הקדוש, ואנחנו מתפללים שבזכות התפילות והתשובה, נזכה ל"ג מדות של רחמים שאינן חוזרות ריקם.

.....

הבאת ביכורים מוכיח

שארץ ישראל שייכת לעם ישראל

"ולקחת מראשית כל פרי האדמה..." (שם).

החיד"א מביא בשם מהר"ש בן חביב הארה נפלאה בטעם מצות הביכורים, דבגמ' בבא בתרא (דף ל"ה ע"ב) מובא לגבי חזקה ג' שנים - 'א"ר אבא אי דלי ליה איהו גופיה צנא דפירי לאלתר הוי חזקה', והרשב"ם מפרש בשם הרבנו חננאל, דאם המחזיק שולח מתנה למוכר צנא דפירי מהקרקע, והמוכר לקח את הפירות זה ראה שהוא באמת מכר לו את הקרקע, ולאחר הוי חזקה.

וכתב החיד"א, דזהו ג"כ הטעם למצות ביכורים, כי הקב"ה רצה להודיע לכל שארץ ישראל שייכת לעם ישראל, ולכן נצטוו להביא סל מלא פירות לפני ה', והכהנים שהם שלוחי דרחמנא הם יקבלו את הפירות, ובזה יהיה הוכחה וראיה שהארץ שייכת לישראל, וכמו שמצינו בדלי ליה צנא דפירי.

.....

"ולענויים יתן חן" (משלי ג' - ל"ד)

"ושמת בטנא" (כ"ו - ב').

כתוב בגמ' בבא קמא (דף צ"ב ע"א) 'אמר ליה רבא לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא, אמר ליה דתנן עשירים מביאין בכורים בקלתות של זהב ושל כסף ועניים בסלי נצרים של ערבה קלופה הסלים והבכורים נותנים לכהנים'.

והיינו שהעשירים שהביאו בקלתות של זהב וכסף היו נותנים לכהנים רק את הפירות, אבל את הקלתות היו לוקחים בחזרה לביתם, ומשא"כ העניים שהביאו בסלים פשוטים של ערבה קלופה, היו נותנים לכהנים גם את הסלים.

וראיתי בספר דרכי מוסר להגאון רבי יעקב נימן זצ"ל שמבאר מדוע מהעשירים לא קיבלו את הכלים, ומאידך מהעניים קיבלו את הסלים, מפני שהעשיר שמביא את הביכורים בכלים של כסף וזהב הוא מתגאה בזה, ולכן אומרים לו קח את הגאווה שלך ואין אנו צריכים את הכסף ואת הזהב שלך, וכמו שכתוב "תועבת ה' כל גבה לב", ומשא"כ העני שמביא בכלים פשוטים של נצרים הרי הוא שפל רוח ובא בהכנעה, והקב"ה שוכן את דכא ושפל רוח, ולכן לוקחים ממנו גם את הסלים, כי זה יקר וחביב מאוד להקב"ה.

ומבאר עוד, שזה הענין של קבלת עול מלכות שמים בראש השנה, שכתוב בחז"ל 'אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם', והכוונה בזה שהאדם ישפיל את עצמו ויקבל על עצמו עול מלכות שמים.

וכמו שהרמב"ן כותב באגרתו 'מי שמתגאה הוא מורד במלכות שמים', ועל ידי שהאדם משפיל את את עצמו הוא נרצה לפני הקב"ה, וכמו שכתוב 'לב נשבר ונדכה לא תבזה'.

ומספר שם, שבשעה שפגש האדמו"ר האמרי אמות זצ"ל את מרן החפץ חיים זצוק"ל בפעם הראשונה [בכנסיה הגדולה של אגרי"ן], הוא אמר עליו "כי לא ראה מימיו אדם שיש לו לב שבור כל כך כמו שראה אצל החפץ חיים", כי זה יסוד כל המעלות, וזה גם מראה על הלב הנשבר שהיה לאמרי אמת, כי האדם מה שרואה בעצמו רואה אצל זולתו.

ויש להוסיף בזה, שאנחנו אומרים כל בוקר במזמור לתודה "הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו", והמילה 'ולו' כתוב באל"ף - 'ולא אנחנו', ובספר אמרי אמת (פרשת צו) מבאר, שעל ידי שעם ישראל עושים את עצמם 'לא אנחנו' - כשיודעים שאין אנו כדאים זהו 'ולא אנחנו' וזה ממעט כבוד עצמו, אז זוכים 'ולו אנחנו', שאנחנו שייכים להקב"ה.

.....

חיוב הבאת ביכורים מכל מין

"ולקחת מראשית כל פרי האדמה..." (כ"ו - ב').

בדרך אמונה (פ"ב מביכורים ס"ק י"ח) הביא מפירוש הריב"א עה"ת כאן ועוד ראשונים, שמי שיש לו כמה מינים של פירות משבעת המינים, הוא אינו חייב להביא ביכורים מכל מין ומין, אלא מספיק שיביא מהמין שביכר תחילה, ובזה יקיים מצות ביכורים.

והנה לשון הפסוק "ולקחת מראשית כל פרי האדמה", ולכאורה יש לדקדק שהרי ביכורים מביאים רק מז' המינים, ומדוע כתוב בפסוק "מראשית כל פרי האדמה".

ויש ליישב על פי מה שכתב הרמב"ם (פ"ב מהלכות ביכורים ה"ז), שמי שרוצה להפריש את כל שדהו לביכורים יכול לעשות כן, [משא"כ בתרומה שיש דין שיהיו שייריה ניכרים ואינו יכול להפריש את כל השדה לתרומה], ו"ל שהמקור לדין זה ממה שכתוב 'כל פרי האדמה', והיינו שיכול להפריש לביכורים את כל הפירות [ועי' בדרך אמונה ס"ק קכ"ו משכ"ב].

נודה מאד לכל מי שיוכל לסייע בכיסוי הוצאות ההדפסה. להנצחות לע"נ וכיו"ב, נא לפנות למייל mdh036194741@gmail.com או בטל' 0527129867

ומבואר לפ"ז שאפשר לקיים מצות בכורים אפילו אם יביא רק ממין אחד, אבל מאידך אם רוצה יכול גם כן להפריש את כל השדה לביכורים.

אמנם בספר טעמא דקרא כאן הביא שבידושלמי (פ"ג ה"ה) משמע שצריך להביא מכל מין ומין, וצ"ע.

.....

תמיד להודות על העבר ועל דורות הקודמים

הנה בהגדה של פסח מביא בעל ההגדה תשובה מהפסוקים מפרשת ביכורים, ועליהם מביאים ראיה מפרשת יציאת מצרים [בפרשיות בתחילת חומש שמות], ולדוגמא "ויגר שם מלמד שלא ירד... אלא לגור שם שנאמר ויאמרו אל פרעה לגור בארץ באנו...", ויש להבין מדוע לא הביא בעל ההגדה ישר את הפסוקים של יציאת מצרים, ולמה הביא ג"כ את הפסוקים של פרשת ביכורים.

וכמו כן ילח"ק על הרמב"ם (פ"ז מהל' חמץ ומצה ה"ד) שכתב על פרשת ביכורים 'וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו הרי זה משובח', וצ"ב שהעיקר הוא בפרשיות עצמם של יציאת מצרים, ומה הענין להאריך בפרשת ביכורים.

ושמעתי לבאר, שבפסוקים שבפרשיות של יציאת מצרים, עדיין לא היו יודעים שיש חיוב גם לדורות הבאים להאריך ולספר בזה, ומשאו"כ בפרשת ביכורים שזה לאחר שנכנסו לארץ ישראל, ואפ"ה מבו' שיש חיוב לספר ולהודות גם על השורשים של עם ישראל, ועל מה שעם ישראל עבר במצרים, ולכן מביאים תחילה את הפסוקים של פרשת ביכורים שזה נאמר לדורות.

ובאופ"א שמעתי לבאר, שהטעם שמביאים את הפסוקים מפרשת ביכורים, מפני ששם מבואר מה נוסח ההודאה להקב"ה על יציאת מצרים, ולכן אנחנו מתחילים מהפסוקים הללו, ועליהם מביאים ראיה מפרשת יציאת מצרים שהיא העיקר.

.....

נטיפת דיו על גבי אותיות

"והקמת לך אבנים גדולות ושדת אתם בשיד" (כ"ז - ב').

הרעק"א (תנינא ט"ו) מביא בספר לזית חן עה"ת כאן, שדן אם נטף שעוה על ספר תורה אם זה נחשב כמו מחיקה והס"ת פסול, או שאי"ז נחשב כמחיקה. וכתב הלזית חן להוכיח מכאן שיש ציווי לכתוב את כל התורה בשבעים לשון, ואח"כ 'ושדת אותם בשיד', והרי אסור למחוק את השם, ואיך יתכן שיש ציווי למחוק את כל התורה כולה, ומוכח שבכה"ג אי"ז נחשב כמחיקה (ועיין משנ"ב סימן ש"מ ס"ק י').

וכתב הלזית חן לדחות, דהמהרש"א בסוטה כתב דשבעים לשונות הם מלבד לשון הקודש, וכיון שהם נכתבו בשאר לשונות אין איסור למוחקם, וכמש"כ הש"ך (בי"ד סימן קע"ט).

והרעק"א שם מביא לדחות באופן נוסף בשם המעיל צדקה, דהכתיבה על האבנים היתה בצורת חקיקה, והסיד עליהם היה רק מחסה ומסתור, ובקל יוכלו להסיר את הסיד וישאר הכתב שלם, ובכה"ג לא חשיב כלל כמחיקה, אך בנטיפת שעוה וכדו' ע"י קילות השעוה הכתב עלול להישבר ובכה"ג אף השעוה הוי כמחיקה.

ועוד י"ל ע"פ מש"כ החזקוני כאן וז"ל 'ושדת אתם בשיד - להשכיב הסיד בין שורה לשורה כדי לחברן זו לזו כענין בנין שאר אבנים', ולפ"ז לק"מ דהסיד כלל לא היה על הכתב.

.....

"בנים אתם לה' אלוהיכם"

אנחנו נמצאים בעיצומם של ימי האלול, וצריך לנצל כל רגע, שימי אלו הם מסוגלים מאוד לעליה בתורה וירא"ש.

ושמעתי לומר שאלול ר"ת 'אחד לעולה ואחד לחטאת', שבימי האלול יש גם את החלק של התשובה על השנה שעברה, וגם את החלק של לעלות ולהתעלות לקראת השנה הבאה.

והנה בתפילה בראש השנה אחרי התקיעות כל הציבור אומר 'היום הרת עולם', ושם מתפללים 'אם כבנים אם כעבדים, אם כבנים רחמנו כרחם אב על בנים, ואם כעבדים עינינו לך תלויות עד שתחנונו ותוציא כאור משפטנו איום קדוש'.

והנה בגמ' בבא בתרא (דף י' ע"א) מובא סתירה, שבפסוק בפרשת ראה כתוב (י"ד - א') שעם ישראל נקרא בנים - "בנים אתם לה' אלקיכם", ומאידך בפסוק בפרשת בהר כתוב (כ"ה - נ"ה) שעם ישראל נקרא עבדים - "כי לי בני ישראל עבדים", ומתרכת הגמ' שבזמן עושיין רצונו של מקום קרוין בנים, ובזמן שאין עושיין רצונו של מקום קרוין עבדים.

ולכאורה יש לתמוה, הרי כל המהות של עבד היינו כשהוא עושה את כל מה שהאדון מצוה אותו, וכולו משועבד לאדון, וא"כ מדוע נקראים בני ישראל עבדים אע"פ שאין עושיין רצונו של מקום.

ושמעתי מהמגיד הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל שביאר בשם הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שכוונת הגמ' כתבה בדיקא 'רצונו של מקום', ואין הכוונה רק אם עושים את המצוות בפועל או שאין עושים, אלא האם עושים את רצונו של מקום, והביא משל מבעל הבית שחנותו מלאה לקוחות ויש עומס גדול, ויושבים שם שתי אנשים שהם המנהלי חשבונות של החנות, אלא שאחד מהם הוא גם בנו של הבעל הבית, ובעת שרואה שאביו זקוק לעזרה בזמני עומס וכדו', הוא מעצמו קם ועוזר לאביו אפילו שזה לא התפקיד שלו, אבל השני שהוא רק עובד אצל בעל הבית ואינו אלא מנהל חשבון, אין הוא יעזור לבעל הבית בדברים אחרים שלא תחת אחריותו, ושורש החילוק ביניהם שהבן רוצה לעשות את רצון אביו, ולכן גם מה שהוא לא מחויב הוא עושה, ואילו העובד חשוב לו לעשות רק עבודתו ומה שהוא חייב לעשות, וזהו החילוק בין עבד לבן, שעבד הוא עושה את מה שחייב לעשות אבל לא את הרצון של האדון, ומשאו"כ בן עושה את רצון אביו גם במה שלא מחויב, וזהו כוונת הגמ' שבשביל שעם ישראל יהיו בבחינת 'בנים אתם' זה על ידי שיעשו את רצונו של מקום, והיינו גם מה שלא חייבים במפורש לעשות אלא שיודעים שזהו רצון ה', אך אם חס וחלילה אין את החלק שעושים רצונו של מקום הרי הם רק בבחינת עבדים.

וזה הביאור במה שאנחנו מתפללים, שבנים הכוונה אם אנחנו עושיין את רצונו של מקום, ואפילו במה שאנחנו לא מחויבים, ועבדים היינו אם עדיין לא זכינו לדרגה של בנים, מכ"מ 'עינינו לך תלויות...', ויהי רצון שנזכה להיות בדרגה של בנים, ובזכות זה ירחמנו ה' כרחם אב על בנים.

.....

גם לדברים קטנים יש השגחה פרטית

מעשה במשפחה ברוכת ילדים מביתר עילית, שמפני ההכרח היה צריך להכניס עובד זר לבית לעזור בעבודות הבית. לצורך כך אב המשפחה פרסם מודעה באחד העיתונים בעיר שהוא מחפש עובד זר, ולאחר חיפושים רבים ובירורים מצא איזה שהוא עובד זר פיליפיני שיבוא לבית, והלא עבד אצלם קרוב לשנה, ואז החליט אותו עובד שהוא עוזב את הארץ וחוזר לארצו, וזה היה מאוד קשה למשפחה, להתחיל לחפש שוב ולברר, ואז האבא החליט לבטוח בה' ולהתפלל לסייעתא דשמיא, והנה למחרת הוא מקבל טלפון מעוד עובד זר ששואל אם הם מחפשים עובד לעבודות הבית, והאבא מאוד התפלא מאוד מהיכן זה נודע לאותו עובד זר על כך, ענה לו העובד זר שהוא מגיע דרך העיתון, שראה שם פרסומת, היהודי לא הצליח להבין שהרי הוא כלל לא פרסם בעיתון, והחליט לבדוק את אמינותו של העובד זר ואמר לו שיבוא למחרת עם העיתון, והתברר, שזה היה העיתון מלפני שנה בדיוק באותו תאריך, ובטעות זה הגיע אליו, וראה היהודי בחוש איך שמי שבטח בה' זוכה להשגחה פרטית מיוחדת, ולסייעתא דשמיא בכל דרכיו.

לרפואת הגאון רבי חיים בן רעשא ריזל ברמן שליט"א
בתוך שאר חולי ישראל

לעילוי נשמת הרב מפוניב' מרן הגאון רבי יוסף שלמה בן רבי יהודה ליב כהנמן זצוק"ל
נלב"ע כ' אלול תשכ"ט. ת. נ. צ. ב. ה.